תנ״ך · אחרונים · מצודת ציון · נביאים

מצודת ציון על הושע

רבי דוד אלטשולר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מצודת ציון על הושע

רבי דוד אלטשולר

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מצודת-ציון-על-הושע/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 6
פסוק ב 6
פסוק ד 6
פסוק ה 6
פסוק ו 6
פסוק ז 6
פסוק ח 6
פרק ב 6
פסוק א 6
פסוק ב 6
פסוק ד 6
פסוק ה 6
פסוק ז 7
פסוק ח 7
פסוק ט 7
פסוק י 7
פסוק יא 7
פסוק יב 7
פסוק יג 7
פסוק יד 7
פסוק טו 8
פסוק טז 8
פסוק יז 8
פסוק כ 8
פסוק כא 8
פסוק כג 8
פרק ג 8
פסוק א 8
פסוק ב 8
פסוק ג 9
פסוק ד 9
פסוק ה 9
פרק ד 9
פסוק ב 9
פסוק ג 9
פסוק ד 9
פסוק ה 9
פסוק ז 9
פסוק ח 10
פסוק ט 10
פסוק י 10
פסוק יא 10
פסוק יב 10
פסוק יג 10
פסוק יד 10
פסוק טו 10
פסוק טז 10
פסוק יז 10
פסוק יח 10
פסוק יט 11
פרק ה 11
פסוק ב 11
פסוק ג 11
פסוק ד 11
פסוק ה 11
פסוק ו 11
פסוק ז 11
פסוק ח 11
פסוק ט 12
פסוק י 12
פסוק יא 12
פסוק יב 12

פסוק יג 12
פסוק יד 12
פסוק טו 12
פרק ו 12
פסוק א 12
פסוק ב 13
פסוק ג 13
פסוק ה 13
פסוק ח 13
פסוק ט 13
פסוק י 13
פסוק יא 13
פרק ז 14
פסוק א 14
פסוק ג 14
פסוק ד 14
פסוק ה 14
פסוק ו 14
פסוק ז 14
פסוק ח 14
פסוק ט 15
פסוק י 15
פסוק יא 15
פסוק יב 15
פסוק יג 15
פסוק יד 15
פסוק טו 15
פסוק טז 15
פרק ח 16
פסוק א 16
פסוק ג 16
פסוק ד 16
פסוק ה 16
פסוק ו 16
פסוק ז 16
פסוק ח 16
פסוק ט 16
פסוק י 16
פסוק יב 17
פסוק יג 17
פסוק יד 17
פרק ט 17
פסוק א 17
פסוק ב 17
פסוק ג 17
פסוק ד 17
פסוק ה 17
פסוק ו 18
פסוק ז 18
פסוק ח 18
פסוק ט 18
פסוק י 18
פסוק יא 18
פסוק יב 18
פסוק יג 19
פסוק יד 19
פסוק טו 19
פרק י 19
פסוק א 19
פסוק ב 19
פסוק ד 19
פסוק ה 19
פסוק ו 20
פסוק ז 20

פסוק ח 20
פסוק ט 20
פסוק י 20
פסוק יא 20
פסוק יב 20
פסוק יג 21
פסוק יד 21
פסוק טו 21
פרק יא 21
פסוק ג 21
פסוק ד 21
פסוק ו 21
פסוק ז 21
פסוק ח 22
פסוק י 22
פסוק יא 22
פרק יב 22
פסוק א 22
פסוק ב 22
פסוק ד 22
פסוק ה 22
פסוק ו 22
פסוק ז 22
פסוק ח 23
פסוק ט 23
פסוק י 23
פסוק יא 23
פסוק יב 23
פסוק יג 23
פסוק טו 23
פרק יג 23
פסוק א 23
פסוק ב 23
פסוק ג 24
פסוק ד 24
פסוק ה 24
פסוק ו 24
פסוק ז 24
פסוק ח 24
פסוק ט 24
פסוק י 25
פסוק יא 25
פסוק יב 25
פסוק יג 25
פסוק יד 25
פסוק טו 25
פרק יד 25
פסוק א 25
פסוק ה 25
פסוק ו 26
פסוק ז 26
פסוק ח 26
פסוק ט 26

פרק א

פסוק ב
זנונים. מלי זונה:
זנה תזנה. ענין הסרה ועש"ז תקרא המנאפת זונה כי סרתה מדרכי הצניעות:

פסוק ד
ופקדתי. ענין זכרון כמו וה' פקד (ראשית כ"א):
והשבתי. ענין בטול כמו שבת נוגש (ישעיה י"ד):

פסוק ה
קשת. ר"ל חוזק וגבורה:

פסוק ו
נשא אשא. ענין מחילת העון כמו ונשאתי לכל המקום (בראשית י"ח):

פסוק ז
ובפרשים. הם הרגילים לרכוב על הסוסים:

פסוק ח
ותגמול. כן יקרא זמן השלמת היניקה כמו ביום הגמל את יצחק (שם כ"א):

פרק ב

פסוק א
ימד. מלשון מדידה:
להם. עליהם:

פסוק ב
יזרעאל. היא מלה מורכבת מן זריעה ומן אל:

פסוק ד
אישה. בעלה:
ונאפופיה. מלשון ניאוף:

פסוק ה
אפשיטנה. ענין הסרת המלבוש כמו ופשט את בגדיו (ויקרא ו':ד'):
והצגתיה. ענין העמידה כמו תציג אותו לבד (שופטים ז':ה'):
ושתיה. ענין שימה כמו למען שיתי (שמות י'):

ציה. שממה:

פסוק ז

הובישה. מלשון בושה:

הורתם. מלשון הריון:

צמרי ופשתי. מלשון צמר ופשתים:

ושקויי. מל' משקה:

פסוק ח

שך. ענין גדר כמו הסר משוכתו (ישעיה ה'):

בסירים. קוצים כמו כקול הסירים (קהלת ז'):

וגדרתי. מלשון גדר:

ונתיבותיה. מלשון נתיב ושביל:

פסוק ט

תשיג. ענין הקרוב:

אישי. בעלי:

פסוק י

והתירוש. כן יקרא ענבי היין:

והיצהר. הוא השמן כמו תירושך ויצהרך (דברים י"א):

פסוק יא

במועדו. בזמנו:

והצלתי. ענין הפרשה כמו הלא אצלת לי ברכה (בראשית כ"ז:ל"ו):

ערותה. גלוי הבשר:

פסוק יב

נבלותה. ענינו דבר כעור ומגונה וכן והשלכתי עליך שקוצים ונבלתיך (נחום ג':ו'):

פסוק יג

והשבתי. ענין בטול:

משושה. שמחתה:

פסוק יד

והשמותי. מלשון שממון:

אתנה. מלשון אתנן וכן יקרא מתן הזונה כמו אתנן זונה (דברים כ"ג):

פסוק טו
ופקדתי. מלשון זכרון:
ותעד. מלשון עדי קשוט כמו ועדית עדי (יחזקאל כ"ג):
נזמה. שם עדי כמו נזם זהב (משלי כ"ה):
וחליתה. ענין תכשיט מה כמו וחלי כתם (, שם):

פסוק טז
מפתיה. מלשון פתוי והסתה:

פסוק יז
עכור. ענין השחתה כמו ועמק עכור (ישעיה ס"ה):
וענתה. ענינו הרמת קול שירה כמו ותען להם מרים (שמות ט"ו:כ"א):

פסוק כ
ורמש. הם בריות קטנות קצרי הרגל וכן רמש וצפור כנף (תהילים קמ"ח:י'):

פסוק כא
וארשתיך. מל' ארוס':

פסוק כג
אענה. מלשון עניה והשבת שאלה:

פרק ג

פסוק א
רע. חבר ועל הבעל יאמר ודוגמתו והיא חברתך (מלאכי ב'):
פונים. מלשון הפנה וסבוב:
אשישי. כוסות וגביעים כמו סמכוני באשישות (ש"ה ב'):
ענבים. ר"ל יין ענבים:

פסוק ב
ואכרה. ענין קנין כמו וגם מים תכרו (דברים ב':ו'):
כסף. הוא מלה משותפת על הכסף ממש ועל התאוה כמו למעשה ידיך תכסוף (איוב י"ד:ט"ו):
וחומר. הוא הכור בת עשרה איפות והאיפה ג' סאים:
ולתך. הוא חצי הכור חמשה איפות:

פסוק ג
תשבי. ענין עכבה והמתנה כמו אשב עד שובך (שופטים ו':י"ח):

פסוק ד
מצבה. הוא מזבח של אבן אחת ועושים אותה להקריב בה עכו"ם:
אפוד. זה יאמר על האפוד והחשן עם האורים ותומים וכן אפוד ירד בידו (שמואל א' כ"ג):

פסוק ה
אל ה'. את ה' וכן ואל טובו כמו וירדפו אל מדין (שופטי' ז'):

פרק ד

פסוק ב
אלה. ענין שבועה:
וכחש. שקר:
פרצו. ענין שבר הגדר:

פסוק ג
תאבל. ענין השחתה כמו אבלה נבלה הארץ (ישעיהו כ"ד:ד'):
ואומלל. ענין כריתה כמו כי אמלל אני (תהילים ו':ג'):
ואספו. ענין כליון ואבדון כמו אסף אסיפם (ירמיה ח'):

פסוק ד
אך. ת"י ברם ר"ל באמת וכן אך עצמי ובשרי אתה (בראשית כ"ט:י"ד):
ירב. מלשון מריבה:

פסוק ה
ודמיתי. ענין כריתה כמו ער מואב נדמה (ישעיה ט"ו):
אמך. הכנסייא:

פסוק ז
כרובם. ענין גדולה כמו כי רבה היא (אסתר א'):
בקלון. מלשון קלות ובזיון:
אמיר. מלשון תמורה וחלוף:

פסוק ח
ישאו נפשו. זה הלשון יאמר על המצפה לדבר מה וכן מנשאים את נפשם (ירמיהו כ"ב:כ"ז):

פסוק ט
ופקדתי. ענין זכרון:

ומעלליו. מעשיו:

פסוק י
יפרצו. ענין התחזקות הרבוי וכן פרצו לרוב (ד"ה א' ד'):

פסוק יא
ותירוש. הוא היין החדש:

פסוק יב
בעצו. מלשון עץ:

ומקלו. מטה עץ:

התעה. מלשון תועה:

פסוק יג
אלון ולבנה ואלה. שמות אילנות:

פסוק יד
יפרדו. ענין הפרשה כמו הפרד נא מעלי (בראשית י"ג:ט'):

הקדשות. הזונות כמו לא תהיה קדשה (דברים כ"ג):

ילבט. ענין כשלון ויגיעה כמו ואויל שפתי ילבט (משלי י):

פסוק טו
יאשם. מלשון אשמה:

פסוק טז
סוררה. ענין מרידה:

ירעם. מל' מרעה:

במרחב. במקום רחב:

פסוק יז
עצבים. כן יקראו העכו"ם:

פסוק יח
סר. מלשון הסרה:

סבאם. כן יקראו הדברים המשכרים כמו סבאך מהול במים (ישעיהו א׳:כ״ב):
הבו. ענין נתינה כמו הבו שכרי (זכריה יא):
קלון. ענין בזיון:
מגניה. מלכיה:

פסוק יט
צרר. ענין קשירה כמו מי צרר מים (משלי ל׳:ד׳):
בכנפיה. מל׳ כנף והמשילה לעוף שהרוח נושאה:

פרק ה

פסוק ב
ושחטה. מל׳ שחיטה:
שטים. ענין הסרה מדרך הטוב כמו ואת כי שטית (במדבר ה):
העמיקו. מל׳ עומק:
מוסר. מלשון יסורין:

פסוק ג
נכחד. ענין מניעה כמו ולא כחדו מאבותם (איוב ט״ו:י״ח):

פסוק ד
לא יתנו. לא יעזבו וכן ולא נתן סיחון (במדבר כ״א:כ״ג):
מעלליהם. מעשיהם:

פסוק ה
וענה. ענין הכנעה והשפלה כמו מאנת לענות מפני (שמות י׳:ג׳):
גאון. מלשון גאוה ורוממות:

פסוק ו
חלץ. ענין השמטה והסרה כמו צדיק מצרה נחלץ (משלי י״א:ח׳):

פסוק ז
חלקיהם. כן יקרא אחוזת השדה כמו ואכלה את החלק (עמוס ז׳:ד׳):

פסוק ח
חצוצרה. שם כלי נגון:
הריעו. מל׳ תרועה והרמת קול:

פסוק ט
לשמה. מלשון שממון:
תוכחה. מל' ויכוח:

פסוק י
כמסיגי גבול. אמר בל' שאלה כמי שמחזיר הסימן לתוך שדה חבירו להרחיב גבולו כמ"ש לא תסיג גבול רעך (דברים י"ט:י"ד):
עברתי. מל' עברה וזעם:

פסוק יא
עשוק. ענין שדידה וגזל:
רצוץ. ענין שבירה וכתיתה כמו עשוק ורצוץ (שם כח):
הואיל. ענין רצון כמו ויואל משה (שמות ב):
צו. מל' צואה:

פסוק יב
כעש. היא הרמה האוכלת הבגדים כמו כבגד יאכלם עש (ישעיהו נ"א:ח'):
וכרקב. תולעת הגדלה בעץ נרקב:

פסוק יג
מזורו. כן נקרא המכה ע"ש שזורים עליה אבק מסממני' המרפאין וכן ישימו מזור תחתיך (עובדיה א':ז'):
ירב. הוא אשור ויקרא בשני השמות וכן מנחה למלך ירב (לקמן י'):
יגהה. ענין רפואה כמו ייטב גהה (משלי יז):

פסוק יד
כשחל. וככפיר הם שמות האריה:

פסוק טו
ישחרוננני. ענין דרישה כמו שוחר טוב (שם יא):

פרק ו

פסוק א
לכו. הוא ענין לשון זרוז:
יך. מלשון הכאה:

ויחבשנו. ענין קשירת המטלית על המכה והשבירה כמו ולנשברת לא חבשתם (יחזקאל לד):

פסוק ב

יחיינו. ענין רפואה כמו עד חיותם (יהושע ה):

מיומים. ר"ל מהעתים:

פסוק ג

נרדפה. אמר בלשון שאלה על מרבית ההשתדלות:

כשחר. היא אור הבוקר:

נכון. ברור ומובטח:

מוצאו. מל' יציאה:

כמלקוש. הוא המטר המאוחר היורד על הקשין ועל המלילות כמו כעב מלקוש (משלי טז):

יורה. ענין שביעה כת"י והוא הפוך כמו ירוה שהוא ענין שביעה כמו כגן רוה (ישעיה נח):

פסוק ה

חצבתי. ענין כריתת אבנים כמו חוצב בהר (מ"א ו) ואמר בל' שאלה על גזרת הדברים וחתוך האמרים:

אור. דרך המקרא לכנות הטובה בשם אור וכמו שמכנה הרעה בשם חושך:

פסוק ח

עקובה. ענין מארב ואורב כמו ואת עקבו מים (יהושע ח':י"ג):

פסוק ט

וכחכי. ענין תקוה כמו וחכיתי לה' (ישעיה ח):

גדודים. מרבית אנשים יחד קרוי גדוד:

חבר. מל' חבורה וסיעה:

שכמה. ר"ל צד אחד ודעה אחת כמו לעבדו שכם אחד (צפניה ג':ט'):

זמה. מעשה תעוב ומגונה:

פסוק י

שערוריה. ענין דבר מגונה ומאוס כמו שמה ושערוריה (ירמיה ח):

פסוק יא

שת. ענין שימה:

קציר. ענף וסעיף כמו ועשה קציר (איוב יד):
שבות. מל' שבי הגולה:

פרק ז

פסוק א
פשט. ענין הסרת המלבוש כמו ופשט את בגדיו (ויקרא ו':ד'):

פסוק ג
ובכחשיהם. בשקריהם:

פסוק ד
בוערה. מל' הבערה והיסק:
ישבות. ענין מניעה ובטול:
מעיר. מלשון התעוררות:
מלוש. מלשון לישה והוא עשיית העיס' כמו לושי ועשי עוגות (בראשית י"ח:ו'):
בצק. עיסה כמו את בצקו (שמות יב):
חומצתו. מל' חמץ:

פסוק ה
החלו. מל' חלי:
חמת. הוא נאד וכן וחמת מים (בראשית כא):
לוצצים. מל' לץ:

פסוק ו
קרבו. ר"ל הכינו:
בארבם. מל' אורב:
אופיהם. מל' אפיה:

פסוק ז
יחמו. מל' חום:
ואכלו. ר"ל הרגו:

פסוק ח
יתבולל. מל' בלבול וערבוב כמו שם בלל ה' (בראשית יא):
עוגה. חררה וכן ועשי עוגות (שם יח):

פסוק ט

שיבה. הוא עוד יותר מזקנה:

זרקה. ר"ל נזרקה:

פסוק י

וענה. ענין הכנעה כמו מאנת לענות מפני (שמות י'):

גאון. מלשון גאוה ורוממות:

פסוק יא

פותה. מל' פתוי ולכן יקרא הסכל פתי כי הוא נפתה בקל:

פסוק יב

איסירם. מל' יסורין:

פסוק יג

נדדו. ענין הנעה:

שוד. ענין עשק וגזל:

אפדם. מלשון פדיון:

פסוק יד

יייללו. מל' יללה:

על דגן. בעבור דגן:

יתגוררו. מלשון גרות:

יסורו. מל' סרירה ומרידה:

פסוק טו

יסרתי. ענין קשירה כמו כי אסר נאסרך (שופטים ט"ו:י"ג) והוא ענין חוזק כי קשירת הדבר הוא חזקו:

פסוק טז

על. מלשון עליון וכן הוקם על (ש"ב כ"ג):

כקשת רמיה. ר"ל איש רמיה כי דרך צייד הרמאי להפנות קשתו לצד אחר לבל תברח החיה ופתאום מהפכה מול החיה ויורה בה:

מזעם. ענין קצף ועברה:

פרק ח

פסוק א
חכך. מל' חיך אשר על הלשון ממעל:

פסוק ג
זנח. ענין עזיבה כמו למה זנחתני (תהלים מג):

פסוק ד
השירו. מלשון שר:

עצבים. עכו"ם:

פסוק ה
נקיון. מל' נקי וברור:

פסוק ו
חרש. אומן:

שבבים. קיסמין דקים ובדרז"ל שיבא מכשורא (סנהדרין ה):

פסוק ז
וסופתה. רוח סופה וסערה:

קמה. כן יקרא אסיפת השבלים כשעדיין עומד בקרקע וכן מגדיש ועד קמה (שופטי' טו):

אולי. ענייננו כמו אם וכן אולי לא תאבה האש' (בראשית כ"ד:ה'):

זרים. נכרים:

יבלעוהו. מל' בליעה:

פסוק ח
נבלע. ענין השחתה כמו בלע ה' (איכה ב):

חפץ. ענין צורך כמו אם כלי אין חפץ בו (ירמיהו כ"ב:כ"ח):

פסוק ט
פרא. הוא חמור הבר:

בודד. מל' בדד ויחידי כמו איכה ישבה בדד (איכה א':א'):

התנו. מל' אתנן זונה ואמר בל' בזיון:

פסוק י
יתנו. מלשון אתנן:

ויחלו. מל' חיל וחלחלה:

מלך שרים. כמו מלך ושרים ותחסר הוי"ו וכן כסוס עגור (ישעיהו ל"ח:ו'):

פסוק יב
רבו. ענין הגדלה ורוממות כמו כרובם כן חטאו לי (לעיל ד):

פסוק יג
הבהבי. ענין חרוך ושרפה, ובדרז"ל שקפלה ולא הבהבה (שבת כח):
רצם. מלשון רצון:

פסוק יד
עשהו. המגדלו ומרוממו כמו הוא עשך (דברים לב):
ויבן. מלשון בנין:
בצורות. מל' מבצר:
ארמנותיה. מל' ארמון והיכל:

פרק ט

פסוק א
גיל. ענין שמחה:
גרנות. כן נקרא מקום התבואה:

פסוק ב
ויקב. הוא הבור שלפני הגת והיין יורד בו כמו וגם יקב חצב בו (ישעיהו ה':ב'):
ירעם. מל' מרעה:
ותירוש. ענבי היין:
יכחש. ישקר:

פסוק ג
טמא. ר"ל מתועב ומאוס:

פסוק ד
יסכו. מל' נסך ויציקה:
יערבו. ענין מתיקות כמו וערבה לה' מנחת (מלאכי ג':ד'):
אונים. ענין גזל הבא בכח ואון וכן וידיו תשבנה אונו (איוב כ':י'):
לחמם. גם הבשר יקרא לחם וכן את קרבני לחמי (במדבר כח):
לנפשם. לעצמם:

פסוק ה
מועד. זמן קבוע כמו העביר המועד (ירמיה מו):

פסוק ו
משוד. מל' שודד ועושק:
מוף. יתכן שהוא נוף והוא שם מקום במצרים ובאה המ"ם במקום הנו"ן וכן כמהם וכמהן (ש"ב יט):
מחמד. מלשון חמדה:
קימוש. מין קוץ:
יירשם. מל' ירושה:
חוח. מין קוץ:

פסוק ז
הפקודה. ענין זכרון:
ורבה. הוי"ו יתירה:
משטמה. ענין נטירת איבה כמו וישטום עשו (בראשית כז):

פסוק ח
צופה. כן יקרא הנביא וכן צופה נתתיך (יחזקאל ג):
פח. רשת:
יקוש. מל' מוקש:

פסוק ט
העמיקו. ר"ל הרבו כי כמו דבר העמוק הוא רב מהאדם מהגיע אליו כן כל דבר הרבוי בתכלית קרוי עומק:

פסוק י
כבכורה. כן יקרא הפרי שנגמר בשולו וכן בכורי ענבים (במדבר יג):
וינזרו. ענין פרישה כמו נזרו אחור (ישעיה א):
לבושת. העכו"ם תקרא כן על כי היא לבושת לעובדיה:
שקוצים. מלשון שקץ ותעוב:

פסוק יא
יתעופף. מל' עפיפה ופריחה:

פסוק יב
ושכלתים. ענין מיתה כמו ושכלה אתכם (ויקרא כו):
בשורי. כמו בסורי בסמ"ך והוא מל' הסרה:

פסוק יג
שתולה. ענין נטיעה כמו כעץ שתול (תהלים א):
בנוה. ענין מדור:

פסוק יד
משכיל. מל' שכול ומיתה:
צומקים. יבשים ונגובים ולזה יקראו הענבים היבשים צמוקים כמ"ש ושני צמוקים (ש"א ל):

פסוק טו
סוררים. סרים מדרך הטוב ומורדים:

פרק י

פסוק א
בוקק. ענין ריקות כמו בוקק הארץ (ישעיה כד):
ישוה. ענין שימה כמו משוה רגלי (תהלים יח):
מצבות. הם מזבחות מאבן אחת:

פסוק ב
חלק. ענין פרוד:
יאשמו. מל' שממון:
יערף. ענין השחתה ודוגמתו וערפו שם (דברים כא):
ישודד. ענין עשק:

פסוק ד
אלות. מל' אלה ושבועה:
ופרח. מל' פריחה והצמחה:
כראש. שם עשב מר כמו ראש ולענה (דברים כט):
תלמי. הוא הערוגה הנעשה בחרישה וכן תלמיה רוה (תהלים סה):
שדי. כמו שדה:

פסוק ה
לעגלות. יתכן שהיו שם רבים שעשו בדמות העגל שעשה ירבעם ולפי שנלקחו בשבי ותשש כחן כנקבות אמר לעגלות:
בית און. הוא בית אל וכנהו לגנאי:

יגורו. ענין פחד כמו ויגר מואב (במדבר כב):
וכמריו. כן יקראו כהני עכו"ם וכן והשבית את הכמרים (מ"ב כג):

פסוק ו
יובל. כמו יובל שי (ישעיה יח):
ירב. הוא אשור וכן אל מלך ירב (לעיל ה):
בשנה. מלשון בושת:

פסוק ז
נדמה. מל' דמיון והשואה:
כקצף. ת"י כרותחא והם כעין אבעבועות ועל כי באים ע"י מהירו' השפיכה מכלי אל כלי ונראה כאלו השופך מתקצף לזה קרוי בל' קצף:

פסוק ח
ונשמדו. ענין אבדון:
ודרדר. מין קוצים וכן וקוץ ודרדר (בראשית ג):

פסוק ט
עלוה. הוא הפך מן עולה וכמו כבש כשב:

פסוק י
באותי. מל' תאוה ורצון:
ואסרם. מל' יסורין:
באסרם. ענין קשירה:
עוונותם. כמו מעניתם והוא הקו שיחרוש החורש באורך השדה וחוזר ועושה אחר כמוהו וכן עד כלות השדה כמו האריכו למעניתם (תהלים קכט):

פסוק יא
מלמדה. ענין ההרגל כמו וילמד לטרף טרף (יחזקאל י"ט:ג'):
אוהבתי. היו"ד יתירה וטפלה:
לדוש. מלשון דישה והוא הפרדת התבואה מהקשין:
ארכיב. אמר בלשון שאלה על הדבר ההושם ממעל:
ישדד. ענין כתישת הרגבים לכסות הזרעים ממעל וכן יפתח וישדד אדמתו (ישעי' כח):

פסוק יב
לפי. לשיעור:
נירו. ענין חרישה כמו ניר ראשים (משלי יג):

ויורה. ענין השלכה כמו ירם בים (שמות טז):

פסוק יג
עולתה. מלשון עולה:
כחש. שקר:

פסוק יד
וקאם. מל' קימה:
שאון. המיית מלחמה:
יושד. מלשון שדידה ועושק:
שלמן. שם אדם:
בית ארבאל. שם משפחה:
רטשה. ענין בקיעה כמו ועולליהם ירטשו (ישעיה יג):

פסוק טו
בשחר. בבוקר:
נדמה. ענין כריתה ואבדון כמו ער מואב נדמה (שם טו):

פרק יא

פסוק ג
תרגלתי. כמו הרגלתי:

פסוק ד
כמרימי. מלשון הרמה:
לחיהם. מל' לחי:
ואט. מל' הטיה:
אוכיל. מאכל:

פסוק ו
וחלה. תשכון כמו על ראש רשעים יחול (ירמיה כב):
וכלתה. מל' כליון:
בדיו. ענפיו כמו ותעש בדים (יחזקאל י"ז:ו') ור"ל גבוריו:

פסוק ז
תלואים. מלשון תלוי ומסופק:
למשובתי. מלשון השבה:

על. מל' עליון וכן על עולה (איוב לו):

פסוק ח
אמגנך. ענין מסירה כמו אשר מגן צריך (בראשית י"ד:כ'):
כאדמה. כצבואים הן חברותיהן של סדום ועמורה:
נכמרו. ענין חמום כמו עורנו כתנור נכמרו (איכה ה':י') וזה הלשון יאמר על החמלה:
נחומי. מל' תנחומין וחרטה:

פסוק י
ויחרדו. ענין מהירות ההליכה בחפזון רב וכן ויחרדו זקני העיר לקראתו (ש"א טז):

פסוק יא
והושבתים. מלשון ישיבה:

פרק יב

פסוק א
רד. ענין ממשלה כמו רדה בקרב אויביך (תהלים ק"י):

פסוק ב
רועה. מלשון מרעה:
קדים. ר"ל רוח קדים:
ושוד. ענין עושק:
יובל. ענין הבאה כמו יובל שי (ישעיה יח):

פסוק ד
עקב. ר"ל אחז בעקבו הוא סוף הרגל:
ובאונו. ענין אומץ וכח כמו ואונו בשרירי בטנו (איוב מ':ט"ז):
שרה. מלשון שררה:

פסוק ה
ויוכל. מל' יכולת:

פסוק ו
זכרו. שמו כי בשם יזכר:

פסוק ז
תשוב. ענין ההשקט ומרגוע כמו בשובה ונחת (ישעיה ל):

פסוק ח
כנען. תגר וסוחר וכן וחגור נתנה לכנעני (משלי ל״א:כ״ד):
מאזני. מלשון מאזני משקל:

פסוק ט
און. ענין כח ואומץ:
כל יגיעי. בכל יגיעי ותחסר בי״ת השמוש:

פסוק י
אושיבך. מלשון ישיבה:
מועד. ענין זמן כמו כי אקח מועד (תהלים מה):

פסוק יא
חזון. ענין מראה נבואה:
אדמה. מלשון דמיון ומשל:

פסוק יב
און. ענין עמל ויגיעה כמו כי לא יצא מעפר און (איוב ה׳:ו׳):
כגלים. ענין תל ודגור:
תלמי. היא הערוגה הנעשה בחרישה וכן תלמיה רוה (תהלים סה):
שדי. כמו שדה:

פסוק יג
שדה ארם. כמו ארץ ארם:

פסוק טו
תמרורים. מלשון מר:
יטוש. ענין התפשטות כמו ויטוש על המחנה (במדבר י״א:ל״א):

פרק יג

פסוק א
רתת. ענין רעד כי יאחזמו רעד (שמות טו) ת״א אחדינון רתיתא:
נשא. ענין הרמה:
ויאשם. מל׳ אשמה ורשע:

פסוק ב
מסכה. הנעשה מיציקת המתכת וכן אלהי מסכה (שמות לד):

כתבונם. כמו כתבניתם והוא ענין דמות כמו תבנית (דברים ד):
עצבים. כן יקראו העכו"ם:
חרשים. אומנים:
ישקון. מל' נשיקה:

פסוק ג
כמוץ. הוא פסולת התבואה כמו אם כמוץ (תהלים א):
יסוער. מל' רוח סערה:
מגרן. הוא מקום התבואה:
מארובה. כן יקרא החלון אשר ממעל בתקרת הבית כמו וארובות השמים (בראשית ז):

פסוק ד
זולתי. בלתי ענינם אחד כמו בלעדי:

פסוק ה
תלאובות. ענין צמאון ואין לו דמיון ויתכן שהוא כמו תל אובת ר"ל תל שחואבים בו לכל דבר כי לא ימצא שם מה:

פסוק ו
כמרעיתם. מל' מרעה:

פסוק ז
ואהי. כמו ואהיה:
שחל. שם משמות האריה:
כנמר. שם חיה:
אשור. ענין הבטה וראיה כמו אשורנו ולא קרוב (במדבר כ"ד:י"ז):

פסוק ח
אפגשם. ענין פגיעה:
כדוב. שם חיה:
שכול. מי שבניו מתים קרוי שכול כמו ואני כאשר שכולתי שכלתי (בראשית מ"ג:י"ד):
כלביא. שם משמות האריה:
תבקעם. מל' בקיעה:

פסוק ט
בעזרך. הבי"ת נוספת וכן ומצנפת בד יצנוף (ויקרא י) ות"א ומצנפתא:

פסוק י
אהי. אהיה בהויתו ואתקיים ודוגמתו ויהי ריב ומדון ישא (חבקוק א׳:ג׳):
אפוא. איה פה:

פסוק יא
בעברתי. מל׳ עברה וזעם:

פסוק יב
צרור. ענין קשירה כמו צרור כספו (בראשית מב):
צפונה. ענין הטמנה כמו יצפון לצדיק (משלי יג):

פסוק יג
חבלי. כן יקראו מכאובי היולדת וכן תזעק בחבליה (ישעיהו כ״ו:י״ז):
במשבר. הוא מקום מושב היולדת כשכורעת ללדת וכן כי באו בנים עד משבר (שם לז):

פסוק יד
קטבך. ענין כריתה וכן מקטב ישוד צהרים (תהילים צ״א:ו׳):
נחם. מלשון תנחומין:

פסוק טו
יפריא. מל׳ פרי:
ויבוש. מל׳ יבשות:
מקורו. הוא המעיין:
ויחרב. מל׳ חורב ויובש:
ישסה. ענין בזה ושלל כמו ומשנאינו שסו למו (שם מד):

פרק יד

פסוק א
תאשם. מל׳ שממון:
מרתה. מל׳ מרי ומרד:
עולליהם. קטניהם:
ירוטשו. ענין בקיעה כמו ועולליהם תרטש (מ״ב ח):
והריותיו. הנשים ההרות:

פסוק ה
משובתם. ענין מרידה והליכה בדרכי הלב כמו שובו בנים שובבים (ירמיהו ג׳:י״ד):

פסוק ו

כשושנה. הוא הורד:

ויך. יאמר כן בדרך השאלה על התפשטות ודוגמתו ומחה על כתף ים כנרת (במדבר ל"ד:י"א) ומחה הוא תרגום של מכה:

כלבנון. שם יער:

פסוק ז

יונקותיו. ענפיו הרכים וכן ויעל כיונק לפניו (ישעיה נג):

הודו. ענין הדר ונאה:

פסוק ח

ישובו. ענין ההשקט ומרגוע כמו בשובה ונחת (שם ל):

יחיו. ענין השבת הנפש מן החולשה ודומה לו עד חיותם (יהושע ה):

דגן. כדגן ותחסר כ"ף הדמיון וכן ייטיב גהה (משלי י"ז:כ"ב) ומשפטו כגהה:

פסוק ט

לעצבים. הם העכו"ם:

עניתי. מלשון ענייה ותשובת שאלה:

ואשורנו. ענין הבטה וראיה כמו אשורנו ולא קרוב (במדבר כ"ד:י"ז):

כברוש. שם אילן:

רענן. ענין לחות ורטיבות כמו בשמן רענן (תהילים צ"ב:י"א-י"ב):